

u Bačkoj i tu svoju građu uspoređuje sa svadbenim običajima i srodnim predajnim oblicima u Zemlinu u istočnoj Slovačkoj. Ostali prilozi bave se usmenom predajom, folklorom i muzikologijom. To su: radnja Viere Gašparikove o slovačkoj usmenoj pripovijeci, sagledavanoj s etničkog i interetničkog stajališta; zatim prilog Jána Micháleka o pripovijedanju po sjećanju; Svetozár Švehlák daje članak o dramtiziranom izvođenju narodnih balada na području slovačkog naseljavanja u 18. stoljeću u Mađarskoj, Jugoslaviji i Rumunjskoj; zatim slijedi muzikološki rad Sonje Burlasove o karakteristikama melodija slovačkih narodnih balada te prilog Ljubice Droppove o problematici poredbenog studija pučkih sajamskih pjesama. Knjigu zaključuje registar imena i stvari a uz svaki je članak dan opširan sažetak na njemačkom jeziku.

Ovi korisni prilozi slovačkom narodopisu daju doista uvid u ono čudesno bogatstvo narodne tradicije u materijalnom inventaru i duhovnoj nadgradnji koju su slavenski narodi u svom specifičnom etničkom entitetu održali čak i u snažnom dodiru s urbanizacijom sve do današnje životne prekretnice.

Marijana Gušić

ETHNOLOGIA SLAVICA, red. JÁN PODOLÁK, Slovenské pedagogické nakladateľstvo, T. I, 1969, Bratislava 1970, 227 str.; T. II, 1970, Bratislava 1971, 303 str.

Iz predgovora Jana Podolaka prvom svesku jasno je vidljiv cilj časopisa. »Ethnologia Slavica« počela je izlaziti u čast 50-godišnjice osnivanja slovačkog sveučilišta u Bratislavi, a pokrenuo ju je Etnološki institut spomenutog sveučilišta s ciljem da bude periodični organ slavenskih etnologa koji će istraživačke rezultate slavenske etnologije na njemačkom, francuskom i engleskom jeziku približiti neslavenskim etnolozima.

Prvi u nizu članaka je rad prof. dra Milovana Gavazzija *Pogled na paleoslavensku kulturu i njezin opći karakter*. Na temelju arheoloških, etnoloških i lingvističkih podataka autor upućuje na zajedničke crte staroslavenske kulture, materijalne, socijalne i duhovne, dodajući već potvrđenim Niederleovim spoznajama dosta novih. Ján Michálek u radu *Pavol Jozef Šafárik i slavenska etnografija* ocrta životni put Šafarika analizirajući Šafarikova djela, njegov doprinos slavenskoj etnologiji i njegova razmišljanja o pradomovini Slavena. Sergej A. Tokarev osvrt se na Niederleove poglede na religiju starih Slavena u raspravi *Niederleovi pogledi na religiozna vjerovanja starih Slavena u svjetlu novijih istraživanja*. Autor ističe kritičnost Niederlea prema svim izvorima koji se odnose na staru slavensku mitologiju, te unatoč mnogim novim saznanjima mišljenja Niederlea imaju još uvijek veliko naučno značenje. Ján Podolák govori o naseljavanju stočara na Karpate u studiji *Stočarska kultura Karpata kao predmet etnološkog studija*. Posebnu pažnju obraća naseljavanju stočara u područja zapadne Slovačke i istočne Moravske, porijeklu stočara i njihovoj etničkoj strukturi, asimilaciji, vlaškim stočarskim karakteristikama koje povezuju čitavo karpatsko područje i regionalnim varijantama nastalim pod utjecajem nejednakog razvoja. Vlasima se bavi i Anton Habovštiak u članku *Stočarska kolonizacija Karpata i slovačka narječja*. Utjecaj vlašskog jezika na slovački nije svuda jednak. Jači je u gorskim predjelima Slovačke, te se u nekim mjestima gotovo više i ne može govoriti o slovačkom jeziku. U nekim krajevima istočne Slovačke vlaški jezik je utjecao na stvaranje nekih glasovnih i morfoloških osobitosti. Među ostalim autor raspravlja o porijeklu i rasprostranje-

nosti posebne stočarske terminologije. Julian V. Bromlej u članku »Sotnja« kao društvena jedinica kod istočnih i južnih Slavena u srednjem vijeku raspravlja o »sotnji« kao organizacionoj jedinici i funkciji »sotnika« u srednjovjekovnom društvenom uređenju istočnih i južnih Slavena. Christo Vakarelski u raspravi *Kazališne igre i običaji kod Bugara* daje karakteristike dramske igre uopće. Iako se ne može govoriti o pravom kazalištu, u mnogim narodnim običajima Bugara jasno su vidljivi uz simboliku i magiju i elementi dramske igre. Pravom dramskom igrom u Bugara autor smatra karnevalske igre »kukeri«, stoga njima posvećuje najviše pažnje; potanko opisuje i analizira njihove maske i same igre. Pod naslovom *Slovački putujući zanatlije u mađarskim narodnim igrama* Zoltán Ujváry piše o tome kako pripadnici stranih etničkih grupa uživaju uvijek pažnju zbog drugačijeg izgleda i govora. Tako se u mađarskim narodnim igrama, vezanim uz poklade, svadbu i veće radove, uz ostala lica javljaju i slovački zanatlije, a najčešće drotari, prodavači ljekovitog bilja, torbari i dr. Oldřich Sirovátka u članku *Međuslavenski odnosi u narodnoj poeziji i zone kontakata* dokazuje da se unatoč poznatoj teoriji o migraciji motivâ usmene narodne tradicije mora uzeti u obzir i činjenica da etnička granica često predstavlja i granicu širenja neke pjesme, priče ili običaja. Ovo posljednje autor dokazuje na više primjera sa slovačko-češko-poljskog jezičnog prostora. Ističe i važnost proučavanja graničnih područja na kojima se prožimaju elementi dvaju područja, pa su stoga bogatiji folklorom. Slobodan Zečević donosi u članku *Lesnik — šumski duh narodnih vjerovanja leskovačkih sela* brojne primjere maske u obliku kože ili jarca, koja se javlja u zimskim običajima u cijeloj Evropi. Zaključuje da »lesnik« i slične maske kod Slavena vode porijeklo iz kulta predaka, koji je kod starih Slavena bio veoma razvijen. Isolde Gardoš piše *Studije o sabiranju i istraživanju lužičkosrpskih poslovice*. Siegmund Musia u članku *Društveni život kod Lužičkih Srba u 20. st.* daje pregled izučavanja narodnog života Lužičkih Srba i razvoj etnološke znanosti u njih iza II svjetskog rata.

U drugom svesku Václav Frolec u članku *Zajednički i razlikovni elementi u narodnom graditeljstvu Podunavlja* govori o problemima postanka i razvoja pojedinih tipova kuća. Za rješenje toga problema smatra najprikladnijom poredbeno-historijsku i historijsko-geografsku metodu, a u obzir uzima uz etnografske i arheološke, historijske i lingvističke podatke. Iscrpo se bavi rasprostriranjem zemunice, te kućama od čerpića i brvnarama. Sličnosti i razlike traži i u konstrukciji krova kuća, u tlocrtu kuća, u terminologiji vezanoj uz kuću, ognjišta i peći, te u smještaju kuća na kućištu i u odnosu na ulicu. O. Ganckaja i N. Gracinskaja pišu *O tipologiji seljačke kuće u zapadnih Slavena*, razmatrajući stanje iz 18. i 19. st., dok još nije bilo različitih političkih, socijalnih i ekonomskih promjena koje su donijele i bitne promjene u materijalu, tehnici gradnje i projektiranju. Utvrđuju vrijeme pojave kuće s više prostorija na zapadnoslavenskim područjima na osnovu materijala od kojega su kuće građene, konstrukcije krova te oblika i smještaja peći. Ekonomski razvitak i društvena struktura objašnjavaju kasnije nastale razlike. Na temelju tlocrta kuće i smještaja ognjišta, odnosno peći, daju podjelu zapadnoslavenske kuće na 6 tipova. Miriam Stará-Moravcová u raspravi *Oruđa za proizvodnju vlakna u zapadnih i istočnih Slavena u rano historijsko doba* govori o arheološkim nalazima drvenih predmeta, među njima i oruđa potrebnih pri proizvodnji vlakna za tkanje od vune i konoplje. Među ovim predmetima zastupljeni su dijelovi stupa, noževi za trljanje, češljevi, preslice, vretena i osobito često prošljenovi. Autorica utvrđuje tipologiju ovih predmeta, njihovu vremensku i geografsku rasprostranjenost i uspoređuje ih s etnografskim predmetima 19. i 20. st. Anna

Kowalska Lewicka u članku *Tradicionalna proizvodnja maslaca u Poljskoj* bavi se tehnologijom proizvodnje maslaca i postupcima konzervacije. Mirko Barjaktarević u članku *O zemljišnim međama u Srba* raspravlja u vezi s time o pojavi zemljoradnje, o društvenim i ekonomskim odnosima kod Srba u srednjem vijeku i pod Turcima te o pravima nasljeđa u vrijeme oslobođenja Srba od Turaka. Donosi nazive za međe, prikazuje njihove oblike i materijal, raspravlja o razmircama oko međa. Ján Podolák u studiji *Prastari načini dobivanja vatre kod karpatskih pastira* u uvodu razmatra problematiku izučavanja pastirske kulture uopće, a Karpata posebno. Glavni predmet rada je dobivanje ognja trenjem drva o drvo i svrdlanjem drva, a osvrće se i na dobivanje vatre kresanjem kamena o kamen i kamena o metal. Autor smatra da se ti stari načini dobivanja vatre ne mogu smatrati karpatskom specifičnošću jer su poznati i iz ostalih krajeva Evrope i drugih dijelova svijeta, a u Karpatima se samo sačuvala ta stara tehnika dobivanja vatre u vezi s magijom. Ján Komorovský u raspravi *Kavkaské paralele pogrebnim običajima u Crnoj Gori* slijedi zaključak Moszyńskog da poznavanje običaja na Kavkazu može poslužiti kao ključ za odgonetavanje mnogih zagonetaka u etnologiji Balkana; bavi se poredbom posmrtnih običaja u Crnoj Gori i općenito na Balkanu s onima na Kavkazu. Navodi niz običaja vezanih uz naricanje za umrlim, kao i npr. naricanje nad odjećom umrloga, koji se mogu objasniti samo poznavajući žalobne običaje na ova dva udaljena područja. P. G. Bogatyrev piše raspravu o temi *Improvizacija i norme umjetničkih postupaka na građi pripovijesti 18. st., te natpisâ na »lubočnim« slikama, pričama i pjesmama o Jeremiji i Tomi*. Autor prikazuje kako prepisivači i pripovjedači zamjenjuju riječi i fraze pjesme poštujući tradicijom utvrđene umjetničke norme i pri tome ne narušavaju smisao i sklad djela. Orest Zilynskyj u članku *Istočnoslavenska narodna igra »Zmaj — patak«* raspravlja o varijantama igre i tekstova igre koju u ukrajinskom dijelu Galicije o Uskrsu igraju djevojčice, veoma rijetko uz sudjelovanje dječaka. Elemente ove igre autor uspoređuje s analognim elementima uskršnje igre poznate u Bjelorusiji i u Rusiji. Dokazuje da su to ostaci stare ritualne igre pri kojoj su mladići birali svoje odabranice. Dagmar Klímová raspravlja o temi *Turski ratovi u narodnim predajama* i donosi njihov tematski katalog s primjerima iz Moravske, Slovačke, Poljske, Ukrajine, Mađarske, Hrvatske, Slovenije, Donje Austrije i Gradišća o dolasku Turaka, Tatara, Kumanâ i već pokrštenih Mađžara. J. O. Dzendzelivskýj u članku *O problemu lingvističko-etnografskog atlasa kulture područja Karpata* preporučuje da se izgradi poseban etnološko-historijski atlas područja Karpata. S. I. Bruk u raspravi *Principi izrade regionalnih historijsko-etnografskih atlasâ u SSSR-u* govori o pojedinim atlasima objavljenim u SSSR-u, kao i onima koji su u pripremi.

Oba godišta časopisa završavaju prikazima novih izdanja o slavenskoj etnološkoj tematici.

Vlasta Domaćinović

ETHNOGRAPHIA PANNONICA, Sozialhistorische und ethnologische Studien zum Pannonischen Raum, Eingeleitet und zusammengestellt von KÁROLY GAÁL. Burgenländische Forschungen, H. 61, Eisenstadt 1971, 117 str.

U seriji »Burgenländische Forschungen« navikli smo pratiti etnografski i historijski materijal vezan uz Gradišće (Burgenland). Ovaj put prekoračena je regionalna granica i Károly Gaál, kao urednik, donosi članke istaknutih znanstvenih radnika posvećene tzv. »panonskom prostoru«.